

6. Vallan osatekijät Ydinsisällöt

Vallan määritelmä

Valta on kykyä muuttaa olosuhteita esim.

- organisoimalla
- palkitsemalla
- tiedon avulla.

Valta on aina kaksisuuntaista; joku käyttää valtaa ja toinen on vallankäytön kohteena.

Vallankäytön muotoja

- Organisoiva vallankäyttö
- Väkivalta
- Fyysisen tai henkisen voiman käyttö
- Uhkaaminen
- Kiristäminen
- Palkitseminen
- Kyky tiedon avulla vaikuttaa toisiin ihmisiin tai maailmaan
- Kyky karisman avulla vaikuttaa toisiin ihmisiin
- Lailliseen asemaan perustuva valta

KEKSI ESIMERKKEJÄ VALLANKÄYTÖN ERI MUODOISTA.

Max Weber: Vallan oikeuttamisen lähteet

1. perinne
2. laillisuus
3. karisma

Intersubjektiivisuus

- Intersubjektiivisuus tarkoittaa sananmukaisesti ”subjektien välissä olevaa”, käytännössä siis ”ihmistenvälistä”.
- Subjektiiviset asiat ovat yksilöstä riippuvaisia, kuten ”minusta valkosipulijäätelö on hyvää”. Objektiiiset asiat ovat ihmisten mielipiteistä tai uskomuksista riippumattomia, kuten $15+27-3 = 39$.
- Esimerkiksi rahan arvo on intersubjektiivinen asia. Kukaan yksilö ei voi päättää, minkä arvoinen yksi euro on, mutta euron arvo on täysin kiinni siitä, mihin ihmiset ovat valmiita sen vaihtamaan.

Valta

kyky vaikuttaa olosuhteisiin
tai toisiin ihmisiin

Väkivalta

tarkoituksellinen henkisen tai fyysisen kivun tai tuskan aiheuttaminen toiselle tai sillä uhkaaminen

Taito: Ihmiseen kohdistuvien argumenttien välttäminen

- *Ad hominem* -argumentissa puhutaan asian sijaan argumentin esittäjästä.
- Esim. ”Vastustat opintotuen leikkauksia vain, koska olet itse köyhä opiskelija.”
- Ihannetapauksessa asiat keskustelevat, eivät ihmiset.

Ad hominem -argumentit verkkokeskusteluissa

- Käykää tutustumassa johonkin filosofia-aiheiseen keskustelupalstaan kuten <http://keskustelu.suomi24.fi/tiede-ja-teknologia/tiede/filosofia> tai http://www.vauva.fi/keskustelu/4405909/ketju/mita_hyotya_on_filosofiasta_nykyaan
- Löytyykö keskustelusta *ad hominem* -argumentteja?

7. Demokratia Ydinsisällöt

Demokratia ja kansalaisuus

- Epädemokraattinen valtio jakautuu hallitsijoihin ja alamaisiin. Hallitsijat määräävät ja alamaisten tulee totella.
- Demokraattisessa valtiossa kansalaiset päättävät yhdessä itseään koskevista asioista, tai valitsevat edustajia tekemään päätöksiä puolestaan.
- Kansalaisuus – siis oikeus osallistua päätöksentekoon – on pitkin historiaa sidottu maanomistukseen tai muuhun varallisuuteen. Työläiset ja naiset saivat ensimmäisen kerran täydet vaalioikeudet vasta 1900-luvun alussa. Yhdysvaltain musta väestönosa kokonaisuudessaan vasta vuonna 1965.

Oikeusvaltio

- Instituutioiden toiminta perustuu lakiin.
- Yksilöillä on oikeusturva.
- Kansalaiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Perusoikeudet kuten liikkumisvapaus, ja yksityiselämän sekä omaisuuden suoja toteutuvat.
- Vallan kolmijako toimii.

Demokratiaan liittyviä käsitteitä

- **Yleinen äänioikeus:** Kaikilla kansalaisilla on oikeus äänestää.
- **Yhtäläinen äänioikeus:** Jokaisen ääni on samanarvoinen.
- **Suora demokratia:** Päätettävistä asioista äänestetään suoraan ilman edustajia.
- **Edustuksellinen demokratia:** Kansalaiset äänestävät lakeja säättävät ja päätöksiä tekevät edustajat.

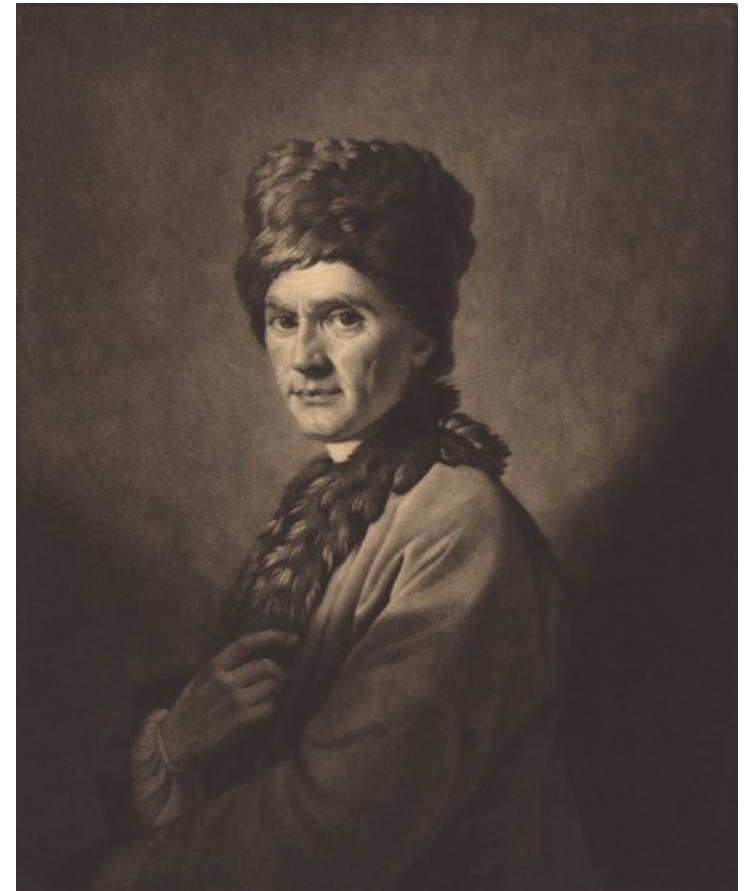
Kompromissit demokratian ytimessä

- Jos puolueella ei ole yli 50 % kannatusta, sen on muodostettava hallitus muiden, usein monissa asioissa sen kanssa eri mieltä olevien puolueiden kanssa. Jotta hallitus voisi tehdä päätöksiä, on siinä olevien puolueiden tehtävä myönnytyksiä eli kompromisseja.
- Puolue voi siis joutua tekemään hallituksessa kannattajiensa toiveiden vastaisia päätöksiä. Tämä ei ole äänestäjälle syy pettyä äänestämäänsä puolueeseen, vaan normaalia demokratiaa. Jos yksi puolue saisi päättää kaikesta, kyseessä olisi diktatuuri.

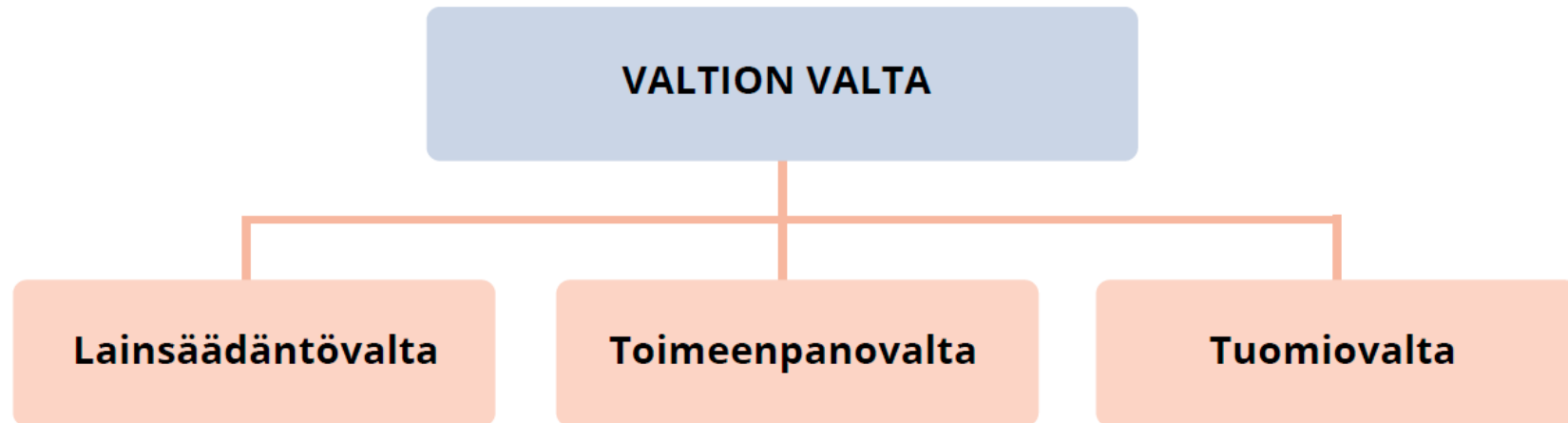

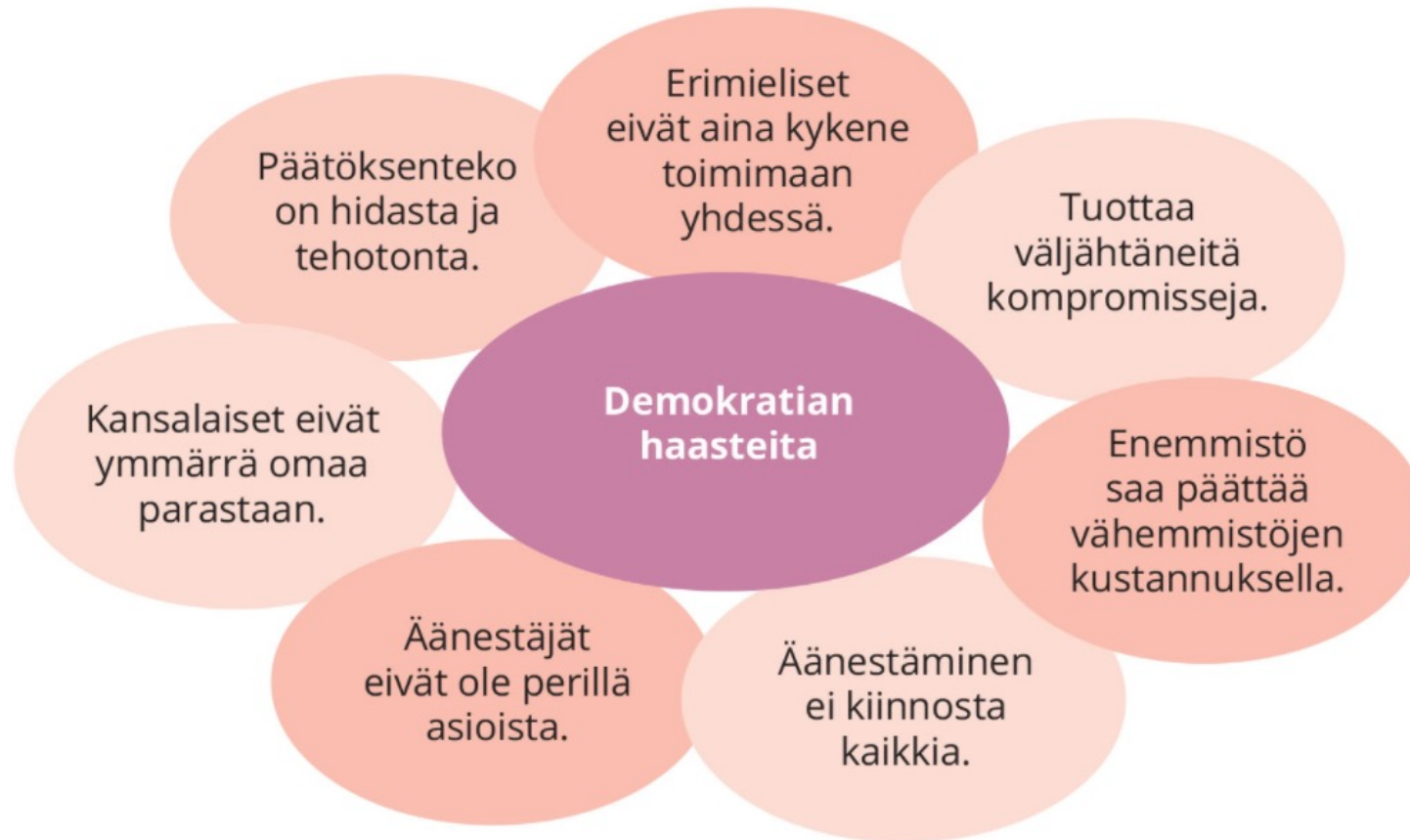
Rousseau ja yleistähto

- Demokratiassa pitäisi tavoitella **yleistähdön** mukaista ratkaisua eli kaikkien kannalta kokonaisuudessaan parasta vaihtoehtoa.
- Loppujen lopuksi yhteinen hyvä on yksilönkin kannalta parempi kuin vain omien etujen ajaminen.

Vallan kolmijako

Taito: Retoriikka ja tunteisiin vaikuttaminen

- Pelkän järjen ja asia-argumenttien lisäksi vakuuttamiseen tarvitaan usein myös tunnetta.
- Filosofiassa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa vakuuttamisen ydin on asia-argumentaatiossa, jota tunteisiin vetoavat retoriikan keinot tukevat.
- Esimerkiksi populismi käyttää paljon nimenomaan tunteisiin vetoamisen keinoja. Pelkkä pelottelu tai yleisön imartelu ei kuitenkaan ole hyvää argumentaatiota.

8. Yhteiskuntafilosofia vallankäytön kritiikkinä Ydinsisällöt

Yhteiskuntafilosofiasta

- Yksi yhteiskuntafilosofian tehtävä on tuoda keskusteltaviksi ja kritisoitaviksi asioita, joita on pidetty luonnollisina ja ongelmattomina.
- Simone de Beauvoir: mies- ja naissukupuolen väliset suhteet yhteiskunnassa eivät ole Luojan tai luonnon aikaansaannosta, vaan historiallisesti muovautuneita ja valtasuhteiden kyllästämiä.
- Ympäristöfilosofia tutkii ekologisen kriisin filosofisia taustoja.
- Martin Heidegger: teknologia tai tekoäly on muutakin kuin vain elämää käteväyttävien laitteiden kehittämistä.
- Nykyään monet filosofit tuovat esiin, että identiteetti ei ole pelkkä yksilöpsykologinen asia, vaan myös poliittisen kamppailun kysymys.

Identiteetti

- Identiteettikysymys on tärkeämpi nykyään kuin ennen, koska yksilön elämää ei enää samassa määrin määritä se, mihin perheeseen hän syntyy, eli sosiaalinen liikkuvuus on suurempaa.
- Sosiaalinen identiteetti vs. persoonallinen identiteetti.
- Sosiaalisen ja persoonallisen identiteetin välillä voi olla jännitteitä (yksilöön kohdistuvat ahdistavat tai sortavat sosiaaliset odotukset tai vaatimukset).
- Identiteettipolitiikka: identiteettiryhmän taistelu yhdenvertaisuuden ja tunnustetuksi tulemisen puolesta.

Identiteetti

- Monikulttuurisuus voi olla tosiasia tai ihanne.
- Jännitteitä aiheuttaa kysymys monikulttuurisuuden suhteesta kansalaisyhteisöihin.
- Kulttuurisen omimisen eli appropriatian ongelma: missä määrin on sallittua lainata tai omaksua toisen kulttuuripiirin luomuksia omaan käyttöön?
- Taloudellinen riisto ja halveksunta eivät ole hyväksyttäviä, mutta lainaaminen ja vaikutteiden saaminen ovat aina kuuluneet kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen.
- Toiseuttaminen: toisen kulttuurin tai ryhmän pitäminen alempiarvoisena.

Sukupuoli

- Keskustelu naisen asemasta alkoi valistuksen aikana.
- Simone de Beauvoirin teos *Toinen sukupuoli* oli modernin feminismiin lähtölaukaus. ”Naiseksi ei synnytä, naiseksi tullaan.”
- Miessukupuoli on ollut ihmisyyden malli ja normi, naissukupuoli siihen nähden toinen, alempiarvoinen ja väheksytty.
- 60-luvun feminismille tärkeä erottelu: biologinen sukupuoli (*sex*) vs. sosiaaliset sukupuoliroolit (*gender*).
- Judith Butler: *sex/gender*-erottelu ei ole ongelmaton. Käsitteisiin biologisesta sukupuolesta on jo kietoutunut sosiaalisia merkityksiä. Sukupuoli on teko, odotusten mukaisen käyttäytymisen seuraus.

Sukupuoli

- Sukupuolijärjestelmä: kulttuurinen ja poliittinen kokonaisuus, joka tuottaa miehen miehenä ja naisen naisena.
- Queer-liike korostaa sukupuolten ja seksuaalisten suuntautumisten moninaisuutta.
- Intersektionaalinen feminismi tähdentää, että syrjintää tapahtuu monista eri syistä ja sen vaikutukset kasautuvat. Esimerkiksi vähävaraisen tummaihoisen naisen asemaan vaikuttavat sukupuolen lisäksi myös ihonväri sekä taloudelliset tekijät.

Sukupuoli

- Naisen asema Suomessa ja Pohjoismaissa parani 1900-luvun mittaan monin osin: saatiin äänioikeus ja tehtiin sosiaalisia uudistuksia, kuten päivähoito ja äitiysloma. Myös julkisuudessa naista halventavaan puheeseen kiinnitetään aiempaa herkemmin huomiota.
- Kaikki ei ole silti hyvin: palkkaerot, johtopaikoilla aliedustus, syrjinnän ja ahdistelun jatkuminen.
- Feminismin ydin piilee sukupuolen ja vallan suhdetta koskevissa kysymyksissä, ei niihin annetuissa yhdenmukaisissa vastauksissa. Feminismejä on siis monta.

Ekologia

- Tietoisuus ympäristöongelmista alkoi kasvaa 1960-luvulla.
- 1970-luvulla *Kasvun rajat*-raportti: maapallon kantokyky suhteessa väestönkasvuun ja luonnonresursseihin.
- Filosofit ja yhteiskuntatieteilijät ovat antaneet erilaisia vastauksia siihen, mikä on ekologisten ongelmien perussy.
 - Pentti Linkola: ihmisen ahneus ja biologinen hirviömyisyys.
 - Karl Marx: kapitalismin pakko; jatkuva kasvu ja rahalliset resurssit eivät ole kestävä yhdistelmä.
 - Martin Heidegger: moderni teknologia on maailmasuhde, jossa luonto on ihmisen resurssi ja väline.

Ekologia

- Arne Naessin syväekologia: luonnon itseisarvon tunnustaminen ja sen huomioon ottaminen niin politiikassa kuin elämänratkaisuissa.
- Ilmastonmuutoksen vastaisen kamppailun perusongelma: ilmastonmuutos ja sen vakavuus myönnetään laajasti, silti juuri mitään ei tehdä, koska valtiot pelkäävät menettävänsä asemansa kansainvälisessä kilpailussa.
- Toisaalta voidaan sanoa, että vihreä siirtymä luo uutta teknologiaa ja uusia työpaikkoja. Sen ensimmäiset toteuttajat saivat näissä suhteissa nimenomaan kilpailuedun, koska muut seuraavat perässä ennemmin tai myöhemmin.

Tekoäly

- Tekoälyn kehittämisen motiiveja: laskentatehon kasvu, sellaisten ongelmien ratkaisu, joihin pelkkä ihmisten äly tai aika ei riitä, robottityövoiman kehittäminen, uusien hoitotapojen luominen vakaville sairauksille jne.
- Älyräjähdys: viittaa tekoälyn kehittämiseen liittyvään riskiin; entä jos joko se tai sen haltuunsa kaapanneet voimat alistaa ihmiskunnan valtaansa?
- Tekoäly on määritelmän mukaan ihmistä kyvykkäämpi ja älykkäämpi. Miten ja minkälaisiin periaatteisiin nojautuen tämä voidaan estää?

Tekoäly

- Isaac Asimov: robottietiikka
- Nicklas Boström: kaksi vaihtoehtoa a) töpseli seinästä b) tekoälyyn ohjelmoidaan rajoitus estämään tekemästä ihmiselle haittaa.
- Mitkä tekoälyyn ohjelmoitavat periaatteet olisivat ja miten ne käännettäisiin yksiselitteisesti ohjelmointikielelle?
- Tekoälyn kehittäneiden valtioiden tai firmojen käsissä tekoäly on mahtava ase, jota voidaan käyttää sortavasti tai tuhoisasti.
- Toisaalta tekoälyn kehittymisen nopeutta ja rajattomuutta on liioitellaan. Keskusteltava ennen kaikkea jo olemassa olevista ongelmista: algoritmien, datalouhinnan ja nettiseurannan käytöstä sekä totuuden katoamisesta chatti- ja meemivyöryn alle.

Persoonallinen identiteetti

tapa, jolla yksilö hahmottaa itsensä

Sosiaalinen identiteetti

tapa, jolla toiset ihmiset hahmottavat yksilön

Feminismin aallot

1. aalto (1700-luvulta alkaen)

Puolustettiin sukupuolten tasa-arvoa ja naisten oikeuksia, erityisesti äänioikeutta.

2. aalto (1960-luvulta alkaen)

Kiinnitettiin huomiota vallan epätasaiseen jakautumiseen sukupuolten välillä sekä nais erityisyyteen.

3. aalto (1990-luvulta alkaen)

Tutkitaan vallankäytön ja sosiaalisen sukupuolen suhdetta.

Taito: Natsikortin käyttö

- Natsikortin käyttäminen tarkoittaa keskustelukumppanin nimittämistä perusteetta natsiksi.
- Vastaavalla tavalla keskusteluissa usein leimataan vastustaja rasistiksi/sovinistiksi/suvakiksi.
- Vastustajaa leimaava nimittely ei ole hyvää argumentaatiota, ja sitä olisikin syytä välttää.

